

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-51/2024

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 28606 датум 29.11.2024.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи у Крушевцу

Београд, новембар 2024. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 02. септембра 2024. године.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Крушевцу (ПУ Крушевац): седиште ПУ Крушевац, ПС Ћићевац, ПС Варварин, ПС Брус, ПС Александровац и ПС Трстеник; Окружни затвор у Крушевцу (ОЗ Крушевац)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	31. октобар и 01. новембар 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ), у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су биле ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова НПМ
САСТАВ ТИМА	др Наташа Таћевић, заменица заштитника грађана Ивана Босиљчић, виша саветница у Стручној служби Заштитник грађана

1.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски и заводски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима тима су пружене све тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање, увид у и фотокопирање затражене документације, као и ненадзирани разговори са притвореним лицима по избору чланова НПМ тима.

Професионално поступање полицијских и заводских службеника током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Првог дана посете ПУ Крушевац, 31. октобра 2024. године, тим НПМ је посетио ПС Ћићевац, ПС Варварин, ПС Трстеник и ПУ Крушевац – седиште. Тога дана у ОЗ Крушевац тим НПМ је обавио и разговоре са 5 притвореника (међу којима је била једна жена) који су се на дан посете налазили у Заводу, а према којима су поступали полицијски службеници различитих полицијских станица у оквиру ПУ Крушевац. Од заводских служби прибављене су информације од значаја за предмет овог извештаја. Наредног дана, 01. новембра 2024. године, тим НПМ посетио је ПС Брус и ПС Александровац.

Током посета, НПМ је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у документацију о задржавању и обишао просторије за задржавање. У посећеним полицијским станицама и ОЗ Крушевац, током посета нису затечена доведена и задржана лица.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања, и то: право на приступ лекару и адвокату, право задржаног лица да о свом лишењу слободе обавести блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У предметима о задржавању у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се писмена обавештења о правима доведених и задржаних лица, која су била потписана или је пак био наведен податак да је лице одбило да их потпише. Међутим, тим НПМ је уочио да у појединим предметима о задржавању у кривичним поступцима писмени формулар – обавештење о правима, није одговарајући, јер садржи информације из члана 294. Законика о кривичном поступку, који уређује поступак задржавања лица, али не и листу права задржаног.

Такође, у ПС Александровац, у сва три предмета о задржавању лица у кривичном поступку (колико их је било од почетка 2024. године), међу документацијом није затечено писано обавештење о правима.

1.

УТВРЂЕНО

У ПУ Крушевац за писмено обавештавање лица задржаних у кривичном поступку о њиховим правима у појединим случајевима је коришћен неодговарајући формулар обавештења о правима.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁴

⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.⁵

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

1. да буде обавештено о разлозима задржавања;
2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;
3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;
4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;
5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;
6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;
7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;
8. да га прегледа лекар;
9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;
10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.⁶

ПРЕПОРУКА

ПУ Крушевац и полицијске станице у њеном саставу ће свим лицима која су задржана у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

2.

УТВРЂЕНО

У ПС Александровац лицима задржаним у кривичном поступку до 48 сати, у 2024. години није уручивано писано обавештење о правима.

⁵ Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

⁶ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 29.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁷

ПРЕПОРУКА

Полицијски службеници ПС Александровац ће лицима задржаним по основу Законика о кривичном поступку, поред усменог обавештавања о правима, уручивати и писани образац обавештења о правима.

Пријем обрасца обавештења о правима, лице ће потврдити својим потписом на другом примерку, који остаје у предмету о задржавању, а у случају да задржано лице одбије да потврди пријем обрасца о правима, на обрасцу ће се констатовати да је лице одбило да исти потпише и разлог одбијања.

Предмети о задржавању садржали су решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којима су потврдили њихов пријем. Уочено је и да се решења о задржавању, уручују лицима убрзо по довођењу у полицијску станицу. У предметима се налазе и потврде о привремено одузетим предметима са таксативно набројаним стварима (назив одузетог предмета и количина која је одузета), као и потврде о враћеним предметима. Ове потврде су биле потписане или је било наведено да је лице одбило да их потпише.

Према службеним наводима, задржаним лицима се у свим посећеним полицијским станицама омогућава да ову документацију држе код себе током трајања задржавања. Уколико то не желе, документација се чува заједно са привремено одузетим стварима.

Жалбе против одлука о задржавању су ретке и по правилу их подносе браниоци у кривичном поступку, и то најчешће они постављени по службеној дужности. Ове жалбе одмах, са комплетним списима предмета задржавања, полицијски службеници односе у надлежни суд.

О току задржавања се води записник. Записници су у свим посећеним полицијским станицама уредно попуњени када су у питању задржавања у прекршајном поступку, у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима и јавног реда и мира. Ови записници о задржавању које је тим НПМ прегледао садрже и податке о обиласцима задржаних лица, при чему су обиласци били учестали, уз евидентирање времена обиласка и понашања (активности) задржаног лица (лежи, спава, једе, шета...). **НПМ похваљује наведено поступање као пример добре праксе.**

Такође, наведени записници су потписани и лицима је по истеку задржавања уручиван један примерак записника. У седишту ПУ Крушевац уочена је добра пракса да се у случајевима када лице одбије да потпише записник о задржавању наводи и разлог који је лице навело (на пример, одбио да потпише јер сматра да није крив, или није желео да наведе разлог одбијања потписивања записника, или из личних разлога и

⁷ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

сл.). Уједно, наведено је у складу са препоруком коју је НПМ упутио у Извештају о претходној посети, те НПМ похваљује описано поступање.⁸

Међутим, све напред наведено није случај када су у питању лица која се задржавају у кривичном поступку. У записницима о задржавању лица по Законик у кривичном поступку (ЗКП), у посећеним полицијским станицама су недостајали подаци о обиласцима лица и обедовању. У појединим предметима у које је извршен увид затицане су потврде о примопредаји лица у ОЗ Крушевац и налози за предају задржаног лица. У ПС Александровац у предметима о задржавању по ЗКП затечене су потврде којима се потврђује да је доведено лице у ОЗ Крушевац чије обезбеђење врши овлашћено службено лице ПУ Крушевац, са навођењем имена и презимена службеног лица које врши обезбеђење.

Такође, у појединим случајевима записници о задржавању нису били потписани, а задржана лица нису добила по примерак записника по истеку задржавања. Наиме, задржавање лица у кривичном поступку у ПУ Крушевац обавља се у просторијама ОЗ Крушевац, а надзор над задржаним лицем обавља полицијски службеник из седишта ПУ Крушевац. Иако, према службеним наводима, овај полицијски службеник обилази задржана лица и врши надзор над њима док бораве на свежем ваздуху, а задржана лица оброке добијају од стране завода, наведени подаци о обиласцима, обедовању и активностима задржаног лица не уносе се у записник о задржавању, односно полицијски службеник који обавља надзор над задржаним лицем не доставља те податке полицијској станици која је донела решење о задржавању, ради уношења у записник о задржавању.

НПМ прихвата околност да је размена података отежана у ситуацијама када задржано лице не борави у просторијама полицијске станице која га је задржала, посебно када борави у просторијама ОЗ Крушевац. Међутим, **НПМ на овом месту скреће пажњу на то да је током посета другим полицијским управама у којима се за задржавање лица по ЗКП-у, такође, користе просторије у заводима за извршење кривичних санкција, у предметима о задржавању наилазио на белешке о обиласцима и обедовању лица које саставља полицијски службеник који надзира задржано лице у заводу за време трајања задржавања по основу ЗКП, а подаци из тих белешки се потом уносе у записник о задржавању.**

С тим у вези, НПМ скреће пажњу на потребу да се ово питање уреди на нивоу целе ПУ Крушевац, на начин који ће омогућити да записници о задржавању лица по ЗКП-у садрже податке о обиласцима, обедовању и друге податке од значаја за поступање према лицу које је задржано у просторијама ОЗ Крушевац.

3.

УТВРЂЕНО

У ПУ Крушевац у записницима о задржавању лица у кривичном поступку недостају подаци о обиласцима и разговорима са задржаним лицима, обедовању и други подаци од значаја за ток задржавања.

⁸ Извештај о посети, дел. бр. 14082 од 26..05.2021.

РАЗЛОЗИ

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.⁹

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обиласком и разговором са задржаним лицем.¹⁰

ПРЕПОРУКА

У полицијским станицама у саставу ПУ Крушевац полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити и повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће се уносити подаци о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје, као и податке о обедовању и друге податке од значаја за ток задржавања.

Као што је наведено, НПМ је уочио и да у појединим случајевима, лицима која су задржана у кривичном поступку у ОЗ Крушевац, по истеку задржавања није уручен примерак записника о задржавању. Према службеним наводима, по истеку задржавања, лицима се често одређује мера притвора и они остају у овом заводу, због чега је полицијским службеницима ПУ Крушевац значајно отежано да записник закључе, одштапају и уруче га лицу, с обзиром на то да би то захтевало путовање до Крушевца и назад. Ово са собом повлачи трошкове, али и ангажовање полицијских службеника и возила.

НПМ прихвата да постоје објективне препреке да се лицима која су задржана по ЗКП-у, у просторијама у ОЗ Крушевац, уручи примерак записника по истеку задржавања, али напомиње да записници о задржавању садрже значајне информације о току задржавања и остваривању права лица током трајања задржавања. Подаци из записника служе и за проверу каснијих евентуалних примедби на услове задржавања и поступање полицијских службеника, па би зато задржаном лицу требало омогућити да оствари увид у записник и изнесе евентуалне примедбе на садржину записника. Другим речима, за разлику од остале документације која се уручује задржаним лицима и за коју је у принципу довољно назначити да је лице одбило да прими или потпише документ који му се уручује, када је у питању записник о задржавању задржаном лицу би требало омогућити и да стави примедбе на записник, пружајући му тако могућност и да оспори поједине наводе који се налазе у њему (на пример, о присуству полицијских службеника лекарском прегледу или о томе да ли је или није хтео некога да обавести о свом лишењу слободе и сл.).

Имајући у виду значај увида у записник на који је указано у ставу изнад, овај проблем би требало решити на системском нивоу, како би од овог решења имале користи и ПУ Крушевац, али и друге полицијске управе и полицијске станице у

⁹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 48.

¹⁰ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 1. и 2.

њиховом саставу, које се не налазе близу седишта завода за извршење кривичних санкција у којима обично бораве лица задржана у кривичном поступку.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије коментаре на напред наведено.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

У односу на стање из претходне посете, НПМ је током ове посете ПУ Крушевац уочио напредак у поступању у овом делу. Наиме, према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника или полицијски службеници обаве позив на број телефона који им лице да и о томе пруже повратну информацију задржаном лицу. Ово се обавља у просторијама дежурне службе или у службеним канцеларијама криминалистичке полиције. Уколико се лице превози у другу полицијску станицу, ради задржавања, обавештавање блиске особе се претходно обави и евидентира у записнику о задржавању у станици која је одредила задржавање.

Када задржана лица желе да остваре ово право, у записнике се уносе подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и када. У супротном, у записнике се уписује податак да лице није желело никога да обавести.

Увидом у записнике о задржавању уочено је да исти садрже податке о томе кога је лице желело да обавести о лишењу слободе, као и податак о томе ко је обавештен и када.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали могућност да о задржавању обавесте блиску особу по избору.

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Према службеним наводима, лица која треба задржати се претходно воде на лекарски преглед у локалну здравствену установу у случајевима када имају видљиве повреде или уколико то захтевају, док се током задржавања уколико лице искаже потребу за лекаром најчешће позива дежурна служба хитне медицинске помоћи. Такође, лица се обавезно воде на лекарски преглед уколико је задржавању претходила саобраћајна незгода, без обзира да ли су на лицу видљиве повреде или не. Уколико је код лица утврђен висок ниво алкохолисаности, од здравствених радника се добија информација о томе да ли је лице способно за задржавање. У појединим предметима о задржавању су затечене потврде о томе да је лице способно за задржавање. У ПС Трстеник је уочено и да у појединим случајевима, када лекар из службе хитне помоћи не може да се изјасни о томе да ли је лице способно за задржавање, даје упут за преглед лекара одређене специјалности, на који полицијски службеници воде лице.

Према службеним наводима у ОЗ Крушевац, као и на основу увида у документацију у заводу, може се уочити да се лица која имају видљиве повреде не примају у завод без претходно обављеног лекарског прегледа у локалној здравственој установи.

У погледу медицинске поверљивости, НПМ није наишао на медицинску документацију са личним подацима о здравственом стању међу документацијом о задржавању. Полицијски службеници наводе да лекарским прегледима присуствују искључиво на захтев лекара, а наведено је потврђено и увидом у предмете о задржавању

у којима је ово евидентирано. **Пример добре праксе у том погледу представља поступање полицијских службеника ПС Брус и ПС Трстеник, који у записнику о задржавању наводе податак о томе да су полицијски службеници присуствовали лекарском прегледу, на захтев лекара из разлога безбедности.**

Притворена лица са којима је тим НПМ обавио разговоре навела су да им је понуђен лекарски преглед и да нису имала потребу за истим, а једно лице је навело да је вођен на лекарски преглед пре задржавања и да полицијски службеници нису присуствовали истом.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране, ако не ангажују браниоца по свом избору, одређује бранилац по службеној дужности. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Записници о задржавању садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

Слично као и када је у питању остваривање права задржаних лица да о свом лишењу слободе обавесте особу по избору, и у **погледу евидентирања остваривања права на приступ браниоцу је остварен напредак.** Ово је делом последица и унапређених образаца записника о задржавању, који сада пружају могућност прегледнијег уноса ових података.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности, да је адвокат присуствовао саслушању и да су имали могућност да са њим обаве поверљив разговор.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

НПМ је током посета уочио да у оквиру ПУ Крушевац немају све полицијске станице просторије за задржавање које испуњавају прописане услове и које су у складу са важећим стандардима. Просторије за задржавање у ПС Ћићевац и ПС Варварин се дуже времена (око две године) не користе, односно нису у функцији. Просторије за задржавање у ПС Трстеник и ПС Брус се користе углавном за задржавање до 12 часова, с обзиром на то да не испуњавају услове за дужи боравак, док су две просторије за задржавање у седишту ПУ Крушевац и једна у ПС Александровац реновиране и испуњавају важеће услове и стандарде за задржавање лица до 24 или 48 часова.

Иако ове три просторије испуњавају услове и за задржавање лица до 48 часова на основу ЗКП, у пракси се не користе у ту сврху, већ се задржавање лица до 48 сати обавља искључиво у просторијама ОЗ Крушевац. Ово из разлога што на нивоу целе ПУ Крушевац постоји велики број задржавања лица по различитим законским основима, а укупан капацитет просторија за задржавање у оквиру ПУ је за смештај 5 лица, од којих се, као што је већ речено, две просторије користе за задржавање до 12 часова.

Према подацима добијеним током посета, у 2024. години до дана посете НПМ, у оквиру ПУ Крушевац било је укупно близу 600 донетих решења о задржавању по различитом

основу, и то: у седишту ПУ Крушевац преко 250, у ПС Трстеник 102, у ПС Варварин 39, ПС Александровац 69, ПС Брус 66 и ПС Ћићевац 49. Од укупног броја, 75 лица је задржано до 48 часова у просторијама ОЗ Крушевац.

Број и стање расположивих просторија за задржавање на нивоу целе ПУ Крушевац не одговара потребама и не омогућава несметан рад полицијских службеника, ако се има у виду укупан број задржавања. Услед тога што ПУ Крушевац не располаже довољним бројем просторија за задржавање у односу на потребе, задржавање лица у кривичном поступку, односно до 48 сати обавља се искључиво у просторијама ОЗ Крушевац. Притом, просторија за задржавање у ОЗ Крушевац није условна и не користи се за задржавање, већ се за задржавање до 48 сати користи нека од слободних мањих притворских просторија или се пак притвореници измeste у другу спаваоницу да би се обезбедила просторија за смештај задржаног лица.

Као што је НПМ већ истицао, уз разумевање околности да у свакој полицијској управи постоји ограничен број просторија за задржавање, и да, у ситуацијама када је потребно задржати више лица истовремено, неће бити могућности да се за свако задржано лице она обезбеди, НПМ сматра да је неопходно предузети активности у циљу унапређења поступања, кроз реновирање и адаптацију постојећих просторија или изградњу нових, те да пракса задржавања лица у кривичном поступку искључиво у просторијама ОЗ Крушевац не би требало да буде једино и трајно решење, већ решење привременог карактера, односно по потреби, и док се не обезбеди довољан број просторија за задржавање које испуњавају услове за смештај задржаних лица, чему би Министарство унутрашњих послова требало да тежи. Задржаним грађанима је неопходно обезбедити боравак у адекватним и безбедним условима, а полицијским службеницима услове за несметано обављање њихових послова.

НПМ указује Министарству унутрашњих послова на овај проблем, како би као приоритет било размотрено оспособљавање више просторија за задржавање у организационим јединицама ПУ Крушевац.

4.

УТВРЂЕНО

ПУ Крушевац не располаже довољним бројем просторија за задржавање лица.

РАЗЛОЗИ

Полицијски притвор требало би у принципу да буде релативно кратког трајања. Сходно томе, не може се очекивати да физички услови притвора буду тако добри унутар полицијске установе као на другим местима лишавања слободе, где се особе држе током дужег временског периода. Међутим, извесни основни материјални захтеви морају бити задовољени.¹¹

Полицијски притвор је (или би требао да буде) кратког трајања. Упркос томе, услови притвора у полицијским ћелијама морају задовољити одређене основне критеријуме.¹²

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.¹³

¹¹ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

¹² Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 47.

¹³ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

Лице коме је одређено задржавање може се задржавати у службеним просторијама Министарства које су намењене за задржавање лица, као и у одговарајућим за то намењеним просторијама правосудних органа Републике Србије.

Изузетно, лице се може задржати и у другим радним службеним просторијама Министарства или у простору службеног возила намењеном за превоз лица, за време које је потребно ради вршења неодложних полицијских послова или примене полицијских овлашћења, уз сталан надзор од стране полицијског службеника.¹⁴

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће у ПУ Крушевац и полицијским станицама у њеном саставу обезбедити довољно просторија за задржавање.

2.5.1. СЕДИШТЕ ПУ КРУШЕВАЦ

У седишту ПУ Крушевац постоје две просторије за задржавање, које су намењене за по једно лице. Оне испуњавају прописане услове и изграђене су у складу са стандардима.

Просторије се налазе једна преко пута друге, у гаражном простору. У обе просторије налази се по 1 лежај - бетонски блок, опремљен душеком и постељином (јастучница, чаршав, навлака за ћебе), који су деловали уредно и чисто.

Зидови су окречени, влага није присутна. У просторијама постоји грејање. Вештачко осветљење, односно сијалица је довољне јачине, налази се на плафону на средини просторије, а изнад врата налази се заштитна рупичаста плоча одакле продире природна светлост са прозора који се отвара са спољашње стране. Доток свежег ваздуха је задовољавајући. У тренутку посете просторије су биле проветрене.

просторије за задржавање у седишту ПУ Крушевац

Просторије су опремљене и системом за позивање и комуникацију са полицијским службеницима, који је у функцији.

¹⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 31. ст. 1. и 3.

Интерфон и мокри чвор у просторијама за задржавање у седишту ПУ Крушевац

Мокри чворови у просторијама се састоје од wc шоља са испирачима и лавабоа са чесмама са пијаћом водом. Шоље су мањим бетонским зидом одвојене од остатка просторија, чиме је обезбеђена приватност задржаних лица приликом коришћења тоалета. Санитарни уређаји су исправни и делују чисто и одржавано.

Просторије су покривене видео надзором, који се прати у просторији дежурне службе. Употреба видео надзора није видно назначена на улазним вратима у просторију ни унутар просторије.

5.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторијама за задржавање у седишту ПС Крушевац није означена ни споља ни унутар просторије.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ позива надлежне власти у Србији да, у контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, обратe пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, заједно са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.¹⁵

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица. Употреба система за видео-акустично снимање из става 3. овог члана мора бити видно означена.¹⁶

Просторије за задржавање које се непосредно физички не надзиру од стране полицијског службеника, морају имати уређаје за видео надзор и позивање полицијских службеника. Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.¹⁷

¹⁵ Србија: Посета ЦПТ 2011, ЦПТ/Инф (2012) 17, пар. 37.

¹⁶ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 3. и 4.

¹⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 7. ст. 2. и 3.

ПРЕПОРУКА

У седишту ПУ Крушевац ће се обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видно место унутар просторија и на спољним вратима просторија.

2.5.2. ПС ЋИЋЕВАЦ

ПС Ћићевац има једну просторију за задржавање намењену за смештај једног лица. Просторија се налази у приземљу зграде, на крају ходника, десно од просторије дежурне службе. Просторија се, према службеним наводима, не користи од почетка 2023. године, већ се за задржавање лица до 12, односно 24 сата, користе просторије ПУ Крушевац, а за задржавање до 48 сати просторије ОЗ Крушевац.

Просторија за задржавање ни раније није испуњавала прописане услове (нема прозора, дотока светлости и свежег ваздуха и сл.), а у међувремену је дошло и до запушавања канализационе мреже на спрату зграде, те је просторија стављена ван функције.

НПМ је и током посете ПС Ћићевац 2021. године¹⁸, као и током посете 2016. године у Извештају о посети ПУ Крушевац¹⁹, у погледу материјалних недостатака које је утврдио у просторији за задржавање, упутио препоруке да се они отклоне.

Имајући у виду наведено, као и то да материјални недостаци који су тада уочени постоје и данас, те да просторија није у функцији, НПМ би желео да, од Министарства унутрашњих послова, добије информације о томе да ли су планиране активности да се у ПС Ћићевац обезбеди одговарајућа просторија за задржавање.

просторија за задржавање у ПС Ћићевац

вентилациона цев кроз коју се, преко суседног тоалета, обезбеђује доток свежег ваздуха у просторију за задржавање

2.5.3. ПС ВАРВАРИН

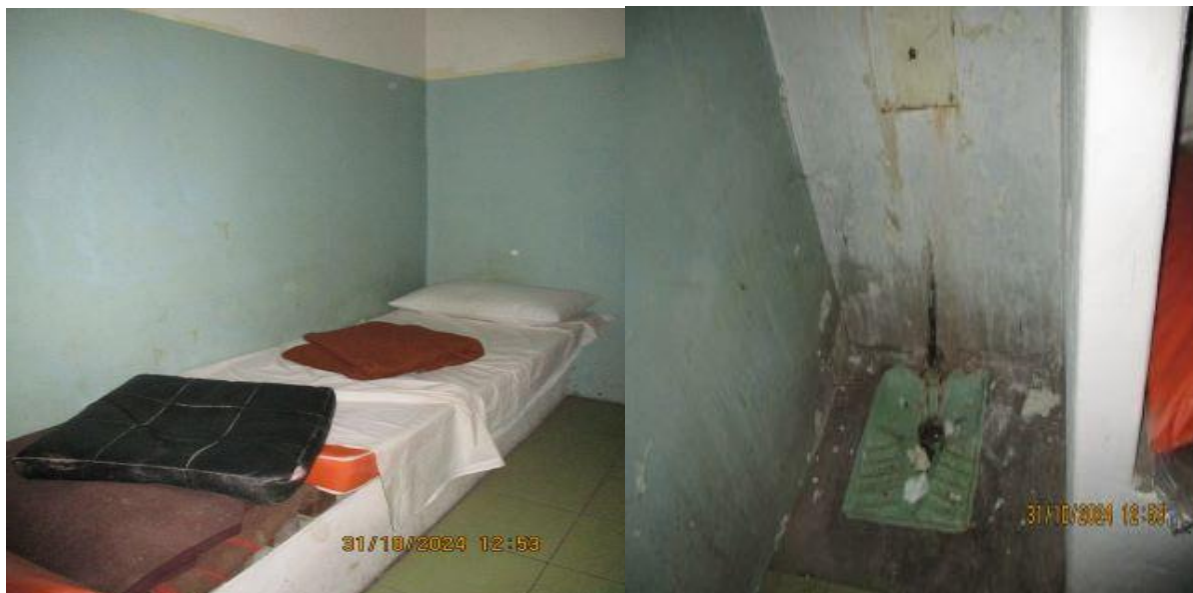
ПС Варварин располаже једном безусловном просторијом за задржавање, која већ дуже време није у функцији, те се лица којима је одређено задржавање до 12, односно 24 часа превозе у неку од, у том тренутку, слободних просторија за задржавање у другим

¹⁸ дел. бр. 14082 од 26..05.2021.

¹⁹ дел. бр.6894 од 29.02.2016.г

полицийским станицама у саставу ПУ Крушевац, а уколико је лицу одређено задржавање у кривичном поступку (до 48 сати) у ОЗ Крушевац.

Имајући у виду да ни ова просторија за задржавање није у функцији, односно да не испуњава услове за задржавање лица, НПМ би желео да, **од Министарства унутрашњих послова, добије информације о томе да ли су планиране активности да се ова просторија приведе намени.**

просторија за задржавање у ПС Варварин

2.5.4. ПС ТРСТЕНИК

У ПС Трстеник постоји једна просторија за задржавање у којој се налази један лежај, угаони бетонски блок и дрвена клупа, на којем су од постељине затечени душек, чаршав, јастук са јастучницом и ћебе, који су деловали чисто. Просторија је окречена и постављено је грејање. Просторија нема доток природног светла, а вештачко је задовољавајуће јачине. У просторији се налази мокри чвор, односно чуचाвац без испирача, који, као и плочице око истог, делује неодржавано, оронуло и дотрајало.

просторија за задржавање у ПС Трстеник

6.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Трстеник хигијена мокрог чвора није задовољавајућа, а санитарни уређај је дотрајао и оронуо.

РАЗЛОЗИ

Задржана лица у просторијама за задржавање треба да имају приступ санитарном чвору у пристојном и чистом стању.²⁰

ПРЕПОРУКА

ПС Трстеник ће предузети мере ради замене дотрајалог санитарног уређаја, плочица око мокрог чвора и редовног одржавања хигијене истог.

Просторија је под видео надзором, о чему су истакнута обавештења у унутрашњости просторије и на улазним вратима у просторију. У просторији нема уређаја за позивање дежурних полицијских службеника, па их задржана лица позивају куцањем на врата просторије или махањем испред камере.

2.5.5. ПС БРУС

У ПС Брус постоји просторија која се користи за смештај једног лица. Лежај је опремљен душеком и комплетном постељином која је деловала чисто. Иста нема доток природног светла, а вештачко светло је веома слабо. Такође, хигијена мокрог чвора није задовољавајућа, а присутна је и влага око истог. Просторија је под видео надзором о чему постоји обавештење на вратима просторије.

просторија за задржавање у ПС Брус

7.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у ПС Брус је недовољно осветљена, а хигијена мокрог чвора није задовољавајућа.

²⁰ СРТ стандарди (2010) параграф 47.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и **да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања)**; пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксирани столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.²¹

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- **побољшати расвету у ћелијама** (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом), проветреност. Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;...²²

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, **добро осветљење**, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.²³

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и **довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид**.²⁴

Задржана лица у просторијама за задржавање треба да имају приступ санитарном чвору у пристојном и чистом стању.²⁵

ПРЕПОРУКА

ПС Брус ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине и предузети одговарајуће мере како би се у просторији за задржавање уклонила влага на зиду око мокрог чвора и редовно одржавала хигијена истог.

2.5.6. ПС АЛЕКСАНДРОВАЦ

У ПС Александровац постоји нова просторија за задржавање која је у свему у складу са важећим прописима и стандардима. У просторији се налази један лежај у потпуности опремљен постељином која делује чисто. Доток природне светлости и свежег ваздуха је добар, као и јачина вештачког светла. Хигијена просторије је врло добра. У просторији постоји мокри чвор, који је зидом одељен од остатка просторије и лавабо са чесмом. Просторија је покривена видео надзором, али о томе нема обавештења ни на спољним ни на улазним вратима просторије.

²¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

²² Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

²³ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

²⁴ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

²⁵ СРТ стандарди (2010) параграф 47.

8.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторији за задржавање у ПС Александровац није означена ни споља ни унутар просторије.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ позива надлежне власти у Србији да, у контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, обратe пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, заједно са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.²⁶

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица. Употреба система за видео-акустично снимање из става 3. овог члана мора бити видно означена.²⁷

Просторије за задржавање које се непосредно физички не надзиру од стране полицијског службеника, морају имати уређаје за видео надзор и позивање полицијских службеника. Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.²⁸

ПРЕПОРУКА

ПС Александровац ће обавештења о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије и на спољним вратима просторије.

просторија за задржавање у ПС Александровац

²⁶ Србија: Посета ЦПТ 2011, ЦПТ/Инф (2012) 17, пар. 37.

²⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 3. и 4.

²⁸ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 7. ст. 2. и 3.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Током обављених разговора са притвореницима у ОЗ Крушевац, НПМ није примио ниједан навод о лошем поступању полиције према њима током хапшења, полицијског задржавања и примене других полицијских овлашћења.

Приликом посета полицијским станицама, тим НПМ није затекао доведена ни задржана лица, а у тренутку посете није било лица задржаних у кривичном поступку у просторијама ОЗ Крушевац.

2.7. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

ОЗ Крушевац нема стално запосленог лекара, већ исти долази у завод два пута недељно, а по потреби и чешће. У ОЗ Крушевац запослена су два медицинска техничара. Лица која се задржавају у кривичном поступку, а које доводе полицијски службеници у завод, не примају се без претходно обављеног лекарског прегледа уколико имају видљиве повреде. Према службеним наводима, у дужем временском периоду није било лица која су при пријему у завод навела да су повреде задобила од стране полицијских службеника.

Први лекарски преглед у заводу се обавља у року од 24 часа од пријема лица. Изузетак је ситуација када је пријем обављен у петак након радног времена или током викенда, у ком случају ће преглед бити обављен у понедељак. Медицински техничар дежура викендом и обавештава лекара уколико постоји потреба за хитним прегледом или позива локалну службу хитне медицинску помоћ.

Први лекарски преглед се састоји од узимања анамнезе у оквиру које се лица упитају у вези са тренутним стањем здравља, постојањем какве хроничне соматске или менталне болести, болести зависности и сл. Физикални преглед подразумева мерење телесне висине и тежине, мерење крвног притиска, аускултацију грудног коша. Здравствени картон се отвара при сваком првом прегледу. Лица при првом прегледу свлаче одећу у циљу прегледа (инспекције) целог тела. Први лекарски преглед се обавља у приватности, без присуства немедицинског особља.

Увидом у поједине здравствене картоне уочено је да лекар на првом лекарском прегледу, између осталог, констатује да ли лице има или нема свежих повреда при пријему у Завод, да су повреде описане са наводима лица о начину настанка повреда и мишљењем лекара о повезаности уочених повреда и навода лица, као и да су повреде фотографисане и уцртане у шему тела.

Притворена лица са којима је обављен разговор су навела да су имала први лекарски преглед по пријему у завод, да су том приликом одећу скидала постепено, као и да немедицинско особље није присуствовало лекарском прегледу.